
Vergaderjaar 2023-2024

21 501-20 Europese Raad

DW **VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG**
Vastgesteld 18 juni 2024

De leden van de vaste commissie voor Europese Zaken¹ hebben in hun vergadering van 2 april jl. kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de Europese Raad en de Eurozonetop van 20 en 21 maart 2024, waaraan ook de kabinetsappreciatie Rapport over de voortgang in Bosnië en Herzegovina is toegevoegd².

Naar aanleiding hiervan is op 23 april 2024 een brief gestuurd aan de minister van Buitenlandse Zaken.

De minister heeft op 14 juni 2024 gereageerd.

De commissie brengt bijgaand verslag uit van het gevoerde schriftelijk overleg.

De griffier van de vaste commissie voor Europese Zaken,
Van den Driessche

¹ Samenstelling:

Oplaat (BBB), Lieveense (BBB), Panman (BBB), Karimi (GroenLinks-PvdA), Rosenmöller (GroenLinks-PvdA), Veldhoen (GroenLinks-PvdA), Martens (GroenLinks-PvdA), Ramsodit (GroenLinks-PvdA), Van Ballekom (VVD), Van den Berg (VVD), Vogels (VVD), Van Toorenburg (CDA), Bovens (CDA), Aerdts (D66), Dittrich (D66), Van Hattem (PVV), Visseren-Hamakers (PvdD), Nanninga (JA21), Van Apeldoorn (SP) (*voorzitter*), Huizinga-Heringa (CU), Dessing (FVD) (*ondervoorzitter*), De Vries (SGP), Hartog (Volt), Van Rooijen (50PLUS), Van der Goot (OPNL)

² Kamerstukken I, 2023-2024, 21501-20, DR.

BRIEF VAN DE VOORZITTER VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR EUROPESE ZAKEN

Aan de minister van Buitenlandse Zaken

Den Haag, 23 april 2024

De leden van de vaste commissie voor Europese Zaken hebben in hun vergadering van 2 april jl. met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de Europese Raad en de Eurozonetop van 20 en 21 maart 2024, waaraan ook de kabinetsappreciatie Rapport over de voortgang in Bosnië en Herzegovina is toegevoegd³. De leden van de fractie van **Volt** hebben een aantal vragen en opmerkingen over de Strategische Agenda van de Europese Raad. De leden van de fractie van de **PVV** hebben naar aanleiding van de toegevoegde appreciatie een aantal vragen over de toetredingsonderhandelingen met Bosnië en Herzegovina.

Strategische agenda

De leden van de Volt-fractie vinden de terugkoppeling van de regering over de lopende discussies aangaande de Strategische Agenda van groot belang. Zij zijn van mening dat dit de toekomst van de inwoners van de EU bepaalt en dus ook die van de Nederlanders. Dit roept tegelijkertijd bij deze leden een aantal vragen op.

De leden van de Volt-fractie hebben ten eerste behoefte aan inzage in de concept Strategische Agenda, zoals door de Raadsvoorzitter is voorgelegd. Dat maakt inzichtelijk hoe de door het kabinet voorgestelde prioriteiten⁴ zich verhouden tot het voorstel. Dit document is ook met Agence Europe gedeeld⁵. Zij vragen of u kunt faciliteren dat de leden van de Eerste Kamer het concept van de Strategische Agenda kunnen ontvangen, dan wel inzien. Deze leden vragen wanneer hierover een kabinetsappreciatie kan worden verwacht?

De leden van de Volt-fractie vragen u toe te lichten waarom een mogelijke afwijking van de door de Raadsvoorzitter voorgestelde prioriteiten volgens u van belang is (a) voor Nederland en (b) hoe dit belang zich verhoudt ten opzichte van het algemeen belang van de EU.

Deze leden vragen u specifiek in dat verband toe te lichten waarom 'Energie' niet tussen de prioriteiten staat, dan wel waar deze onder valt. Juist op dit terrein geldt de wet van de grote getallen en is er een geopolitiek belang voor de EU, aldus de leden van de Volt-fractie.

Zij vragen u aan te geven waar onze digitale veiligheid is ondergebracht bij de prioriteiten en hoe breed er binnen dit thema wordt gekeken naar het veilig houden van gegevens van bedrijven en mensen en de gezondheid van mensen in de digitale omgeving.

³ Kamerstukken I, 2023-2024, 21501-20, DR.

⁴ Kamerstukken I, 2023-2024, 21501-20, DR, blz. 4.

⁵ Agence Europe - FUTURE OF EU: Charles Michel refines his draft strategic agenda for EU up to 2030 (d.d. 11 april 2024).

De Strategische Agenda zou volgens de leden van de Volt-fractie een belangrijke rol moeten spelen in het toekomstige EU-beleid. Deze leden vragen wat u voor rol ziet voor deze agenda. Op welke manier bindt dit de Europese Commissie in de voorstellen die het mag en moet doen? Is deze binding juridisch of politiek? Waarom wordt de agenda vastgesteld voordat de Europese Commissie, of althans haar voorzitter, is benoemd? Hoe verhoudt zich dit tot het exclusieve recht van initiatief voor de Europese Commissie?

Berichtgeving in de Agence Europe van 3 april 2024⁶ refereert aan “*concrete measures and steps*” en aan “*match the priorities set with the financial resources*”. De leden van de Volt-fractie vragen u hoe dit mogelijk is als een budgetvoorstel voor de toekomst pas in 2025 wordt verwacht. Is hier niet het gevaar dat een document dat strategisch behoort te zijn effectief zeer operationeel wordt? Is het mogelijk de Strategische Agenda gedurende de periode 2024-2029 te evalueren en te actualiseren? Zo ja, op welke wijze gebeurt dit?

Het is voor deze leden niet duidelijk hoe de vast te stellen Strategische Agenda wordt onderworpen aan democratische controle. Zij vinden die democratische legitimatie van groot belang. De leden van de Volt-fractie vragen derhalve welke rol u voor het dan nieuw te kiezen Europees Parlement ziet. Hoe zullen de nationale parlementen, inclusief Eerste en Tweede Kamer, bij de tekstuele onderhandelingen worden betrokken?

Kabinetsappreciatie Rapport over voortgang in Bosnië en Herzegovina

In de geannoteerde agenda lezen de leden van de PVV-fractie ten aanzien van mogelijke toetredingsonderhandelingen met Bosnië en Herzegovina het volgende: *“Mocht tot het openen van de onderhandelingen worden besloten, dan ziet het kabinet de aanbeveling van de Commissie aan de Raad om een onderhandelingsraamwerk met Bosnië en Herzegovina vast te stellen pas wanneer daadwerkelijke en verifieerbare verdere stappen zijn gezet, als behulpzaam bij het houden van druk op de voortgang ten aanzien van de nodige hervormingen. Het is voor het kabinet namelijk essentieel dat de nog te nemen hervormingsstappen, met name de versterking van de rechtsstaat, inclusief migratiesamenwerking, corruptiebestrijding en fundamentele rechten, zo sterk mogelijk worden verankerd in het verdere toetredingsproces. Het kabinet zal zich hiervoor inzetten en hier nauwgezet op blijven toezien. Het kabinet zal tevens richting de Bosnische autoriteiten blijven benadrukken dat ook ten aanzien van de gezette stappen, prioriteit dient te worden gegeven aan verdere verbeteringen, implementatie, en in brede zin versterking van de rechtsstaat, het functioneren van democratische instellingen en openbaar bestuur.”*

In dit onderhandelingskader wordt geen expliciete aandacht gegeven aan de risico's van de aanwezigheid en invloed van radicaal-islamitische organisaties in Bosnië en Herzegovina, zoals het Moslimbroederschap⁸ en het gegeven dat Bosnië en Herzegovina

⁶ Agence Europe - INSTITUTIONAL / FUTURE OF EU: Further informal dinners between EU leaders on 2030 strategic agenda (d.d. 2 april 2024).

⁷ Kamerstukken I, 2023-2024, 21501-20, DR, blz. 7.

⁸ <https://www.mena-researchcenter.org/bosnia-and-balkans-new-haven-for-muslim-brotherhood/>

de banden met Iran verder versterkt⁹, aldus deze leden. Zij vragen of u deze aspecten nader kunt duiden in relatie tot het onderhandelingskader met Bosnië en Herzegovina.

De leden van de vaste commissies voor Europese Zaken zien uw reactie met belangstelling tegemoet en ontvangen deze graag uiterlijk vier weken na dagtekening van deze brief.

Prof.dr. E.B. van Apeldoorn
Voorzitter van de vaste commissie voor Europese Zaken

⁹ <https://en.mehrnews.com/news/211223/Iran-Bosnia-Herzegovina-confer-on-boosting-ties>

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 14 juni 2024

Hierbij stuur ik u de antwoorden toe op de vragen naar aanleiding van de Geannoteerde agenda Europese Raad en Eurozonetop 20 en 21 maart 2024 (174925.01U).

De minister van Buitenlandse Zaken,

Hanke Bruins Slot

De leden van de vaste commissie voor Europese Zaken hebben in hun vergadering van 2 april jl. met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda voor de Europese Raad en de Eurozonetop van 20 en 21 maart 2024, waaraan ook de kabinetsappreciatie Rapport over de voortgang in Bosnië en Herzegovina is toegevoegd.¹⁰ De leden van de fractie van **Volt** hebben een aantal vragen en opmerkingen over de Strategische Agenda van de Europese Raad. De leden van de fractie van de **PVV** hebben naar aanleiding van de toegevoegde appreciatie een aantal vragen over de toetredingsonderhandelingen met Bosnië en Herzegovina.

Strategische agenda

De leden van de Volt-fractie vinden de terugkoppeling van de regering over de lopende discussies aangaande de Strategische Agenda van groot belang. Zij zijn van mening dat dit de toekomst van de inwoners van de EU bepaalt en dus ook die van de Nederlanders. Dit roept tegelijkertijd bij deze leden een aantal vragen op.

De leden van de Volt-fractie hebben ten eerste behoefte aan inzage in de concept Strategische Agenda, zoals door de Raadsvoorzitter is voorgelegd. Dat maakt inzichtelijk hoe de door het kabinet voorgestelde prioriteiten¹¹ zich verhouden tot het voorstel. Dit document is ook met Agence Europe gedeeld.¹² Zij vragen of u kunt faciliteren dat de leden van de Eerste Kamer het concept van de Strategische Agenda kunnen ontvangen, dan wel inzien. Deze leden vragen wanneer hierover een kabinetsappreciatie kan worden verwacht?

Antwoord

Tot nu toe is alleen een beknopte *outline* gedeeld met lidstaten met thema's die mogelijk een plek krijgen in de Strategische Agenda. Naar verwachting verschijnt op korte termijn een concept van de Strategische Agenda. Bespreking van de Strategische Agenda staat gepland voor de Europese Raad van 27-28 juni. De Eerste en Tweede Kamer zullen worden geïnformeerd over de kabinetsinzet ter zake via de geannoteerde agenda voor de Europese Raad van 27-28 juni. In de geannoteerde agenda voor de Europese Raad van 21 en 22 maart jl. heeft het kabinet de hoofdlijnen van zijn inzet voor de Strategische Agenda uiteengezet.¹³ Deze bouwt voort op de bredere EU-inzet zoals uiteengezet in de Kamerbrief Staat van de Unie 2024.¹⁴

De leden van de Volt-fractie vragen u toe te lichten waarom een mogelijke afwijking van de door de Raadsvoorzitter voorgestelde prioriteiten volgens u van belang is (a) voor Nederland en (b) hoe dit belang zich verhoudt ten opzichte van het algemeen belang van de EU.

Antwoord

Op dit moment is nog niet vast te stellen of er een afwijking bestaat tussen wat het

¹⁰ Kamerstukken I, 2023-2024, 21501-20, DR.

¹¹ Kamerstukken I, 2023-2024, 21501-20, DR, blz. 4.

¹² Agence Europe - FUTURE OF EU: Charles Michel refines his draft strategic agenda for EU up to 2030 (d.d. 11 april 2024).

¹³ [Geannoteerde Agenda Europese Raad van 21 en 22 maart 2024 | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#)

¹⁴ [Staat van de Europese Unie 2024 | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#)

kabinet in het belang acht van Nederland en de EU en wat de voorzitter van de Europese Raad voornemens is op te nemen in de Strategische Agenda. Het kabinet is in afwachting van het concept van de Strategische Agenda.

Deze leden vragen u specifiek in dat verband toe te lichten waarom 'Energie' niet tussen de prioriteiten staat, dan wel waar deze onder valt. Juist op dit terrein geldt de wet van de grote getallen en is er een geopolitiek belang voor de EU, aldus de leden van de Volt-fractie.

Antwoord

Energie is een belangrijk thema en valt wat het kabinet betreft onder de bredere agenda voor het versterken van de concurrentiekracht van de EU. Het kabinet acht het van belang dat de EU de productiecapaciteit van duurzame *net zero*-technologie ondersteunt. Verdere integratie van de energiemarkt is nodig om hernieuwbare energie een plek te geven in het systeem. Het kabinet vindt het belangrijk dat het gelijke speelveld behouden blijft in de EU voor eindgebruikers van elektriciteit.

Zij vragen u aan te geven waar onze digitale veiligheid is ondergebracht bij de prioriteiten en hoe breed er binnen dit thema wordt gekeken naar het veilig houden van gegevens van bedrijven en mensen en de gezondheid van mensen in de digitale +omgeving.

Antwoord

Wat het kabinet betreft is digitale veiligheid een belangrijk onderdeel van het vormgeven van de mensgerichte digitale transitie en het versterken van de veiligheid en weerbaarheid van de EU. Digitale veiligheid in den brede kan daarom onder meerdere van de Nederlandse prioriteiten voor de Strategische Agenda worden ondergebracht. Het vormgeven van de digitale transitie is onderdeel van prioriteit 1) concurrentievermogen, interne markt en duurzaamheid. Digitale veiligheid kan ook worden ondergebracht onder prioriteit 2) geopolitiek handelingsvermogen, waar ook de (cyber-)veiligheid en weerbaarheid van de EU onder valt. Vanwege het belang van fundamentele waarden in de digitale transitie heeft het raakvlakken met prioriteit 3) rechtstaat en gedeelde waarden. Tot slot geldt ook prioriteit 5) implementatiekracht hier vanwege het belang van goede implementatie van reeds bestaande wetgeving die ziet op bescherming van gegevens en de volksgezondheid in de digitale omgeving, zoals bijvoorbeeld de Digital Services Act. In algemene zin is het veilig houden van gegevens van bedrijven en mensen en het beschermen van de fundamentele waarden, inclusief gezondheid, een belangrijk fundament in de werkagenda waardengedreven digitalisering.¹⁵ Het kabinet zet zich hier ook in Europees verband sterk voor in.

De Strategische Agenda zou volgens de leden van de Volt-fractie een belangrijke rol moeten spelen in het toekomstige EU-beleid. Deze leden vragen wat u voor rol ziet voor deze agenda. Op welke manier bindt dit de Europese Commissie in de voorstellen die het mag en moet doen? Is deze binding juridisch of politiek? Waarom wordt de

¹⁵ Kamerstuk 26643, nr. 940

agenda vastgesteld voordat de Europese Commissie, of althans haar voorzitter, is benoemd? Hoe verhoudt zich dit tot het exclusieve recht van initiatief voor de Europese Commissie?

Antwoord

De Europese Raad geeft met de Strategische Agenda invulling aan zijn rol als de instelling die, krachtens artikel 15 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, de algemene politieke beleidslijnen en prioriteiten bepaalt. Het is aan de Commissie om zich rekenschap te geven van de Strategische Agenda bij het vaststellen van de prioriteiten van haar mandaat. De Strategische Agenda staat los van het exclusieve recht van initiatief voor de Europese Commissie.

Berichtgeving in de Agence Europe van 3 april 2024¹⁶ refereert aan "*concrete measures and steps*" en aan "*match the priorities set with the financial resources*". De leden van de Volt-fractie vragen u hoe dit mogelijk is als een budgetvoorstel voor de toekomst pas in 2025 wordt verwacht. Is hier niet het gevaar dat een document dat strategisch behoort te zijn effectief zeer operationeel wordt? Is het mogelijk de Strategische Agenda gedurende de periode 2024-2029 te evalueren en te actualiseren? Zo ja, op welke wijze gebeurt dit?

Antwoord

Het kabinet deelt de mening dat de Strategische Agenda vooral een strategisch document dient te zijn. Eventuele bewoordingen die financiële raakvlakken hebben zullen naar verwachting een richtinggevend, en niet een operationeel, karakter hebben. De Europese Commissie geeft zich rekenschap van de Strategische Agenda bij het vaststellen van de prioriteiten van haar mandaat en vult deze prioriteiten vervolgens concreet in bij de vaststelling van het jaarlijkse Commissiewerkprogramma. Daarnaast zullen onvoorziene actualiteiten, zoals de afgelopen termijn het geval was met de coronapandemie en de oorlog in Oekraïne, de prioriteiten van de EU mede vormgeven.

Het is voor deze leden niet duidelijk hoe de vast te stellen Strategische Agenda wordt onderworpen aan democratische controle. Zij vinden die democratische legitimatie van groot belang. De leden van de Volt-fractie vragen derhalve welke rol u voor het dan nieuw te kiezen Europees Parlement ziet. Hoe zullen de nationale parlementen, inclusief Eerste en Tweede Kamer, bij de tekstuele onderhandelingen worden betrokken?

Antwoord

Democratische controle van het Europees Parlement op de Strategische Agenda is indirect. Het Europees Parlement stemt over de kandidaat-Commissievoorzitter en moet via een stemming goedkeuring geven aan het volledige (voorgestelde) college van Commissarissen, alvorens de Europese Raad de Commissie kan benoemen (artikel 17, lid 7, Verdrag betreffende de Europese Unie). De controlerende rol van het Europees

¹⁶ Agence Europe - INSTITUTIONAL / FUTURE OF EU: Further informal dinners between EU leaders on 2030 strategic agenda (d.d. 2 april 2024).

Parlement heeft dus betrekking op de Europese Commissie, die zich bij vaststelling van de prioriteiten van haar mandaat rekenschap geeft van de Strategische Agenda. Het Europees Parlement is voorts medewetgever in het wetgevingsproces waarbij de Commissie door middel van voorstellen invulling geeft aan haar prioriteiten.

Bespreking van de Strategische Agenda staat gepland voor de Europese Raad van 27-28 juni. In de geannoteerde agenda voor de Europese Raad van 21 en 22 maart jl. heeft het kabinet zijn inzet voor de Strategische Agenda uiteengezet¹⁷. Zoals aangegeven bij vraag 1, bouwt de inzet voor de Strategische Agenda voort op de bredere EU-inzet zoals uiteengezet in de Kamerbrief Staat van de Unie 2024¹⁸.

De Eerste en Tweede Kamer zullen verder worden geïnformeerd over de kabinetsinzet ter zake via de geannoteerde agenda voor de Europese Raad van 27-28 juni. De Tweede Kamer is in de gelegenheid in een debat voorafgaand aan de Europese Raad de kabinetsinzet te bevragen en waar nodig bij te sturen.

Kabinetsappreciatie Rapport over voortgang in Bosnië en Herzegovina

In de geannoteerde agenda lezen de leden van de PVV-fractie ten aanzien van mogelijke toetredingsonderhandelingen met Bosnië en Herzegovina het volgende: *“Mocht tot het openen van de onderhandelingen worden besloten, dan ziet het kabinet de aanbeveling van de Commissie aan de Raad om een onderhandelingsraamwerk met Bosnië en Herzegovina vast te stellen pas wanneer daadwerkelijke en verifieerbare verdere stappen zijn gezet, als behulpzaam bij het houden van druk op de voortgang ten aanzien van de nodige hervormingen. Het is voor het kabinet namelijk essentieel dat de nog te nemen hervormingsstappen, met name de versterking van de rechtsstaat, inclusief migratiesamenwerking, corruptiebestrijding en fundamentele rechten, zo sterk mogelijk worden verankerd in het verdere toetredingsproces. Het kabinet zal zich hiervoor inzetten en hier nauwgezet op blijven toezien. Het kabinet zal tevens richting de Bosnische autoriteiten blijven benadrukken dat ook ten aanzien van de gezette stappen, prioriteit dient te worden gegeven aan verdere verbeteringen, implementatie, en in brede zin versterking van de rechtsstaat, het functioneren van democratische instellingen en openbaar bestuur.”*¹⁹

In dit onderhandelingskader wordt geen expliciete aandacht gegeven aan de risico's van de aanwezigheid en invloed van radicaal-islamitische organisaties in Bosnië en Herzegovina, zoals het Moslimbroederschap²⁰ en het gegeven dat Bosnië en Herzegovina de banden met Iran verder versterkt²¹, aldus deze leden. Zij vragen of u deze aspecten nader kunt duiden in relatie tot het onderhandelingskader met Bosnië en Herzegovina.

Antwoord

Conform de conclusies die tijdens de Europese Raad in maart zijn aangenomen zal de

¹⁷ [Geannoteerde Agenda Europese Raad van 21 en 22 maart 2024 | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#)

¹⁸ [Staat van de Europese Unie 2024 | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#)

¹⁹ Kamerstukken I, 2023-2024, 21501-20, DR, blz. 7.

²⁰ <https://www.mena-researchcenter.org/bosnia-and-balkans-new-haven-for-muslim-brotherhood/>

²¹ <https://en.mehrnews.com/news/211223/Iran-Bosnia-Herzegovina-confer-on-boosting-ties>

vaststelling van het onderhandelingsraamwerk voor de toetredingsonderhandelingen met Bosnië en Herzegovina pas plaatsvinden als Bosnië en Herzegovina aan alle stappen uit de Commissieaanbeveling van 12 oktober 2022 heeft voldaan. Over de vaststelling van het onderhandelingsraamwerk zal met unanimititeit worden besloten. De inhoud van het onderhandelingsraamwerk zal, in lijn met reeds bestaande onderhandelingsraamwerken voor andere kandidaat-lidstaten, het proces van de toetredingsonderhandelingen inkaderen. Voorts zal Nederland er op toezien dat, in lijn met eerdere onderhandelingsraamwerken, ook wordt vastgelegd dat vooruitgang op de beleidsinhoudelijke thema's behorend tot het zogenaamde "*Fundamentals cluster*", waar terrorismebestrijding onder valt, centraal staan in de toetredingsonderhandelingen. De bestrijding van bij uitstek grensoverschrijdende georganiseerde criminaliteit, terrorisme en gewelddadig extremisme onder andere voortkomend uit radicaal islamitische organisaties, maar ook vanuit extreem rechtse hoek, blijft een prioriteit van het kabinet.